

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Іванна Шевчук

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету педагогіки і психології
(спеціальність 053 Психологія),
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
e-mail: sevcukivanna71@gmail.com

Науковий керівник:

Шевченко О. М.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології розвитку та консультування,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Одним із найважливіших напрямів освітньої реформи в Україні визначено інклюзивну складову, що є кроком до впровадження європейських принципів та стандартів життя. Інтенсивне впровадження інклюзивної освіти в Україні відбувається тільки перше десятиліття.

Згідно із Законом України «Про освіту», «...інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантована державою, що ґрунтуються на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах загальноосвітнього закладу. Головною метою інклюзивного навчання є реалізація права дітей з особливими освітніми потребами, розвитку на отримання освіти у відповідності з їх можливостями і здібностями за місцем проживання, їх соціальна адаптація та інтеграція в суспільство, підвищенні ролі сім'ї у вихованні і розвитку дитини [1, с. 209].

Діти з особливими освітніми потребами потребують додаткових умов для повноцінного навчання. Підготовка освітнього середовища до інклюзивного навчання є дуже важливою [2, с. 29]. Тому, згідно зі статтею 20 Закону України «Про освіту», створюються інклюзивні або спеціальні класи, в обов'язковому

порядку на підставі заяви батьків дитини з особливими освітніми потребами, до якої обов'язково додається висновок інклюзивно-ресурсного центру та, за потреби, інші документи.

Термін «діти з особливими освітніми потребами» (далі – ООП) стосується дітей, які потребують додаткової навчальної, медичної і соціальної підтримки з метою покращання здоров'я, розвитку, навчання, якості життя, участі в громаді, тобто включення в соціум [3, с. 9].

У нашій країні в умовах сьогодення праці таких учених, як В. Бондара, М. Верхоляк, І. Зязюна, А. Колупаєвої, В. Кременя, О. Романчука, О. Таранченко, М. Шеремет, та інших, присвячені дослідженню проблем навчання дітей з інвалідністю. Окремі напрямки у вихованні і навчанні дітей з особливими потребами досліджували такі науковці: М. Андреева, Ю. Бистрова, І. Демченко, О. Качуровська, Н. Компанець, А. Лапін, О. Таранченко, О. Чопік.

У результаті впровадження інклюзивного навчання у закладі загальної середньої освіти, проблема булінгу може зрости. Адже, одним із чинників який мотивує агресора до вчинення насилля є наявність інвалідності в учня.

Булінг – це новий термін для нас, поняття якого нам знайоме вже тривалий час а в деяких випадках ми стикаємося із цим явищем у житті. Під значенням слова «булінг» розуміють агресивну поведінку у тривалому часі особи або групи осіб відносно іншої людини, а простішими словами сказати це, насильство, яке здійснюється в колективі. Булінг найчастіше проявляється у вигляді психологічного тиску до прикладу це образи, приниження, залякування, погрози, ігнорування тощо. А також не менш актуальним є прояви фізичних знущань серед учнів, це може проявлятися у поштовхах, принизливих фізичних контактах, побиттях та інше [4, с. 209].

Аналізуючи все вище сказане, важливого значення сьогодні набуває питання пошуку ефективних підходів до організації безпечного навчального процесу. З метою попередження проблеми булінгу в інклюзивному класі, а також забезпечення гармонійних взаємовідносин та сприятливого

психологічного мікроклімату у закладі освіти. Потрібно проводити заходи з профілактики булінгу.

Тому, вкрай важливо підготувати освітнє середовище до інклюзивної форми навчання а також провести просвітницьку роботу із учнем з інвалідністю щодо шляхів захисту себе у випадку ознак булінгу.

Отже, ми переконані, що саме профілактика булінгу у закладі загальної середньої освіти попередить виникненню цього явище у інклюзивному середовищі. Здійснювати профілактичну роботу можна за наступними напрямками: надання інформації учасникам навчального виховного процесу про особливості явища «булінг» причин виникнення, ознаки та способи попередження проблеми, цю інформацію можна подавати у різній формі, а саме: бесіди, тренінги, засіданнях методичних об'єднань класних керівників, батьківських зборах, засідання круглих столів, поширення буклетів інформаційних, проведення тематичних акцій, загальношкільні сходи тощо [5, с. 17].

А також, важливо повідомити учнів з ООП про те, що варто роботи якщо проявляються ознаки булінгу:

1. У будь якому разі не тримай це в секреті. Розповісти про проблему адміністрації школи, вчителю, батькам або шкільному психологу чи соціальному педагогу.

2. За потреби звернися по правову допомогу. Зателефонувати до Єдиного контакт-центру безоплатної правової допомоги за номером 0 800 213 103.

3. Пам'ятати що звинувачувати себе у цьому чи виправдовувати дії інших не доцільно. Ніхто не має права порушувати твої кордони, примушувати робити щось, принижувати чи ображати тебе. Така поведінка не прийнятна.

4. Звернися на гарячу лінію ГО «Ла Страда - Україна» (за номером 0 800 500 225 – для стаціонарного телефона, 116 111 – для мобільного).

Учитель працюючи в дитячому колективі, де є діти з особливими освітніми потребами, повинен дотримуватися основних правил, які допоможуть йому ефективніше організувати свою роботу:

1. Пам'ятати про профілактичну роботу щодо запобігання булінгу на випередження.
2. Залучати до своєї роботи батьків, колег, суспільні організації.
3. Створювати зручний комфортний навчальний простір для всіх членів освітнього процесу у закладі освіти.
4. Залучати дітей з ООП до повноцінного життя класу, школи.
5. Сприяти зміцненню доброзичливих взаємовідносин не тільки серед дітей, але й серед батьків.

Отже, наскільки фахово працівники закладу освіти, зможуть підійти до підготовки освітнього середовища, залежить успішність прийняття глобальних інклюзивних цінностей всією громадою школи. Загалом, інклюзивне навчання у закладі освіти є викликом для його учасників. І для того, щоб уникнути проблеми насилля в інклюзивному середовищі, усі учасники навчального процесу повинні підготуватися та знати що насильство в інклюзивному середовищі не припустиме. І найефективніший спосіб попередження проблеми булінгу, це є проведення ефективних профілактичних заходів у закладі.

Список використаних джерел

1. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад : навч.-метод. посіб. / заг. ред. В. І. Шинкаренко. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. 96 с.
2. Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 р. № 609. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psiho-logo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 26.01.2023)
3. Шевчук І. П. Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму. *Робота практичного психолога закладу загальної середньої освіти у системі інклюзивного навчання*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 27–28 травня 2021 р.). Кам'янець-Подільський, 2021. С. 187.
4. Губко А. А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки*. Чернігів, 2013. С. 46–50.
5. Яцишина О. В. Управління закладом загальної середньої освіти в умовах інклюзії. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат*: матеріали I Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 8 квітня 2021 р.). Тернопіль : ТНПУ, 2021. С. 211–213.